

# ՀԱՅՐԵՆԻ ՀՈՂԸ<sup>\*)</sup>

ՎԷՊ

ՀԱՆՐԻ ԲՕՐԴՕԻ

## II

—Թոյլ տուէ՛ք ներկայացնել ձեզ անառակ որդուն Նախաճաշին մենք կ'ունենանք չաղացրած հորթ, որն, եթէ կամենում էք, կը լինի և հնդկահաւ գետնամակով լցրած:

Այսպէս Մերանը իր հիւրերին յանձնարարեց Լիւսիէն Հալանդին: Տիկին Մերանը ընդունեց երիտասարդին այնպէս, որպէս թէ նա բացակայ էր միայն մի քանի օր: Լիւսիէնը գտաւ որ նա մի քիչ պառակել է, գիրացել, և առհասարակ կորցրել իր նախկին թարմութիւնը, բայց մնացել է, ինչպէս և էր, սիրալիր, փոքր ինչ անտարբեր, անվրդով: Աննին զարմանալի կերպով նմանում էր առաջուայ չքնաղ երեխային: Տարիները հպել էին նրան նոյն գրեթէ զգոյշ քնքշութեամբ, ինչպէս այդ բոպէին նրա նուրբ մատերը ուղղում էին ծաղիկները ծաղկամանի մէջ, որ շարժել էր տեղից հայրը, նոյն օդային թեթևութեամբ, որ տեսնւում էր նրա քայլուածքի մէջ, երբ նա վերադառնում էր իր նախկին տեղը:

Լիւսիէն զմայլում էր նրա մութ կապուտակ աչքերով, որոնք յիշեցնում էին իրանց խորհրդաւոր և մի քիչ թախծալից գեղեցկութեամբ, անտառային գեղեցիկ, թափանցիկ լճերը. զմայլում էր նրա մոխրագոյն, խոպոպ մազերով, նրա վայելչակազմութեամբ, շնորհալի տեղքով և գրեթէ մանկական մաքրութեամբ, որ նրան աւելի ջահէլ կերպարանք էր տալիս: Նա ցան-

\*) Յե'ս «Մուրճ» № 1.



կանում էր խօսել մանկամարդ աղջկայ հետ, յիշեցնել իրանց նախկին բարեկամութիւնը. բայց օրիորդը կամ մոռացել էր բոլորովին, կամ ամաչկոտ էր, որովհետև նկատելի կերպով հեռանում էր նրանից: Ընդհակառակը, նրա կրտսեր քոյրը—Ժաննան, որին նա հազիւ էր յիշում, երբ նա 6 կամ 7 տարեկան էր, նստեց նրա կողքին սիրահարուած քաշուող աշակերտուհու նման: Սակայն նա գրեթէ ոչ մի ուշադրութիւն չը դարձրեց երիտասարդ աղջկայ ոչ պայծառ աչքերի և խարտեալ մազերի, ոչ ևս թարմ երեսիկի վրայ:

Մի բարձրահասակ, ուղղաձիգ իրանով, սպիտակադէմ երիտասարդ, որ ունէր արածայր մօրուք, մի տեսակ ցուրտ մետաղական նայուածք, համարձակ, ինքնավստահ քայլերով մօտեցաւ նրան և սեղմեց ձեռքը:

—Բարև, Լուսիէն: Դու առաջին անգամ ես դաւաճանում Պարիզին:

Ձեռքի չափազանց խիստ սեղմումը և այս անցերեմօն դիմումը ղողառով, զիմազիայի նախկին ընկերի կողմից, բաւական անհաճելի տպաւորութիւն գործեցին Լուսիէնի վրայ, բայց քաղաքավարութիւնից ստիպուած նա էլ պարտաւոր զգաց իրան յայտնել ժակ Ալվարին փոքր ինչ ուրախութիւն այդ անակընկալ հանդիպման առիթով:

—Դու ընակութիւն հաստատեցիր Աննէսի—հարցրեց նա, յանդիմանելով ինքն իրան որ թուլութիւն ունեցաւ հակառակ իր ցանկութեան ղողառով խօսել:

Նրան միշտ վրդովեցնում էր պարտաւորիչ մտերմութիւնը, մի մտերմութիւն, որից յաճախ զրկում են իսկական բարեկամներին, և որը ստիպուած են լինում պահպանել հեռաւոր անցեալի մոռացուած ընկերների հետ:

Նրա հարցին պատասխանեց Մերանը: Ցոյց տալով ժակին որ անսովոր գոռոզ դէմք էր ընդունել, նա ասաց.

—Սա ամենալաւ փաստաբանն է մեր գաւառում և մեր ապագայ պատգամաւորը:

—Այդ միանգամայն կախուած է ձեզանից, պարոն Մերան, —ասաց Ալվարը:—Ձէ որ դուք գլխաւոր ընտրողն էք մեր երկրում:

Միւս երկու հիւրերը, կոմս և կոմսուհի Ֆերրեզի, բոլորովին անյայտ էին Լուսիէնին:

—Ահա արդէն երկու տարի է, որ նրանք ընակուել են Տալուարում, երկու քայլ Մենտօնիցը հեռու, բացատրեց նրան տիկին Մերանը, որին նա առաջնորդում էր դէպի սեղանը:—Մի գեղեցիկ զոյգ է, և ճրքան համերաշխ կոմսուհին տեղափոխ-



ուել է Սափոյա ամուսնու պատճառով, որին Հոռմը յոգնեցնում էր. կոմսը թոյլ առողջութիւն ունի, իսկ կինը չափազանց շատ սիրունիկ է, այնպէս չէ:

Կոմսուհի Ֆերրեզիի ֆիզիկական գեղեցկութիւնը կատարելութեան էր հասած, մի գեղեցկութիւն, որ կազմում է Վենետիկի հռչակաւոր գեղեցկուհիների առանձնապատկութիւնը: Նրա փայլուն, սև մազերը հիանալի կերպով ընդգծում էին ձիւնի նման սպիտակ և թափանցիկ մորթը:

— Լաւ ուտելը օգտակար է հոգու համար, — արտասանեց Մերանը կոմիկական հանդիսաւորութեամբ, բազմելով սեղանի առաջ:

Նա աշխատում էր զուարթացնել հաւաքուած հիւրերին, որովհետև սիրում էր տեսնել իր շուրջը գոհ և ուրախ դէմքեր:

— Սակայն ձեր խօսքի մէջ չառ քիչ հոգեկան բան կայ, — արհամարհանքով նկատեց գեղեցիկ կոմսուհին:

— Հոգեկանը հետեւում է ուտելուն և երբէք նրանից առաջ չէ ընկնում. դեռ քանի որ մեր բնազդները բաւարարութիւն չեն ստացել, նրանք հարկաւորում են որ երևակայութիւնն էլ գործի իրանց օգտին, բայց բաւարարութիւն տալուց յետոյ, մենք համարձակ և ազատ անցնում ենք վերացականի աշխարհը, Յոյները աւարտում էին իրանց խնճոյքները մետաֆիզիկական վիճաբանութիւններով, իսկ անապատականները շատ յաճախ իրանց ճղանթութիւնների երկաշ աքնութիւններից յետոյ իրանց տանջում էին ուտելու կամ մի ուրիշ բանի ցանկութիւններով, իսկ այդ տանջանքներից նրանց կարող էր փրկել աւելի կանոնաւոր կեանքը:

Աննին՝ որ նստած էր Ժակ Ալվարի կողքին, ուշադրութեամբ լսում էր նրա պատմութիւնները ընտրութիւնների մասին: Սա խօսում էր շատ բարձրաձայն, անշուշտ այն նպատակով, որ իրան կարողանան լսել բոլոր սեղանակիցները:

«Կարծես այստեղ բացի ուտել խմելու և քաղաքական խօսակցութիւններից ուրիշ ոչինչ չէ կարելի սպասել», — մաղձոտ կերպով մտածեց Լիւսիէնը, աչքի տակից նայելով այն ոգևորուած ակնարկներին, որ երիտասարդ աղջիկը ձգում էր իր դրացու վրայ:

Ֆերրեզին տեղեկացաւ ընտրութիւնների օրուայ մասին: Ալվարը պատասխանեց.

— «Le Temps» լրագրի երեկուայ համարում ընտրութիւնները նշանակուած էին 1893 թ. օգոստոսի 20-ին: Ուրեմն, ճիշտ երկու ամսից յետոյ:

Այդ ասելով նա շոյեց իր շէկ մօրուքը, մտածեց և իր ա-



առջիկայ յաջողութեան մասին, որի վերաբերմամբ ոչ մի բոպէ չէր կասկածուած Մերանը դիմեց Լիւսիէնին.

—Ձեր նախնիքը, պարոն Հալանդ, անկասկած, չէին ճանաչի այս երկիրը, որի ներկայացուցիչներն են եղել այնքան տարիներ, շրջապատուած ընդհանուր պատուով և յարգանքով Այժմ երկիրը ընկել է գինեւաճառների և ստոր ինտրիզանտերի ձեռքը, որոնք շողոքորթում են ժողովրդին, սրպէս զի նրան աւելի հեշտ խաբեն:

—Դուք զրպարտում էք Սալօյի ընտրողներին,—առարկեց Ալվարը:

—Երևում է, որ դուք թեկնածուներից մէկն էք,—ասաց Մերանը:—Մեր այժմեան պատգամաւորը—ոմն պ. Ֆրոսսար, նախկին արդիւնագործ, սրտով գլխով ապուշ է և մի ողորմելի սինքոր: Ամեն առաւօտ նա վճռում է Եւրոպայի դործերը արմէնդ խմելիս: Նա—կատարեալ տգէտ է պատմութեան, ֆինանսների, քաղաքական անտեսութեան մէջ,—մի խօսքով այն ամենի մէջ, ինչ որ կարևոր է գիտենալ պատգամաւորին:

—Էհ, այդպիսիներից շատ կը գտնէք և պատգամաւորների ժողովում,—վստահացաւ նկատել Լուսիէնը:

—Առ նուազն հինգ հարիւր: Մեր Ֆրոսսարը գերազանցում է նրանց միմիայն իր աներեսութեամբ: Վերջին ընտրութիւնների ժամանակ, երբ նրա դէմ դուրս եկաւ բարձն Ռոշէն, նա հաւատացնում էր վախեցած ժողովրդին, որ իր հակառակորդը մտադիր է վերադարձնել նախկին կարգերը. և տասնորդը, և բէգարը, և ճորտութիւնը: Մի գեղեցիկ յանպատրաստից ճառի մէջ,—իսկ նա խօսում է միշտ յանպատրաստից,—նա հաստատում էր, որ Ռոշէն եթէ ընտրուի, կը հրամայի գիւղացիներին դուրս քշել դորտերին լճակներից, որպէս զի սըրանք չը խանգարեն նրա քունը: Ծերունիներից մէկը, որ երբեք չէր լսել Ռոշէնի հին տոհմի այդ տարօրինակութեան մասին, համարձակուեց հարցնել.

—Միթէ դա ճիշտ է:

—Ի հարկէ ճիշտ է—հաստատեց արդէն տաքացած Ֆրոսսարը:—Այդ էր պակաս որ սուտ լինի: Զէ որ ապացոյցը այստեղ է:

Սկսեցին կարծիքներ յայտնել այն մասին, թէ արդեօք ժակ Ալվարը կ'ընտրուի առաջիկայ ընտրութիւններին, թէ ոչ:

—Ճակատամարտը տաք կը լինի,—ասաց նա:—Պրեֆեկտը կ'ամենում է Ֆրոսսարի ընտրութիւնը:

Մերանը խորամանկ ժպտաց:

—Ես գիտեմ թէ ինչու նա այդ կ'ամենում է:



Եւ շարունակեց պատասխանելով Լիւսիէնի լռելեայն հարցին։

— Ես ձեզ իսկոյն ամեն բան կը բացատրեմ ծխելու սենեակում։ Իսկ հետաքրքրւում էք դուք քաղաքականութեամբ, պ. Հալանդ։

— Ես երբէք չեմ մասնակցել ընտրութիւններին։ Ես, Թալէյրանի նման, առաւօտները մի կարծիքի եմ, ճաշից յետոյ մի կարծիքի, իսկ երեկոյեան ոչ մի կարծիք չունեմ։

— Ձեր խօսքերը, պ. Հալանդ, անդուծ հարուած կը լինէին ձեր հօր համար, եթէ նա կարողանար լսել Դուք նրա ամենաջերմ համոզմունքներին ընդդէմ էք զնում։ Նա իրան համարում էր այս երկրի բնական ներկայացուցիչը. նա ասում էր որ այդ պարտադիր էր անում նրա համար հարստութիւնը և ընտանիքի հասարակական դիրքը, Ժողովուրդը կործանւում է, որովհետև այժմ նա չունի բնական ներկայացուցիչներ, այնպիսիներին նման, որոնք միշտ պաշտպանում էին և շարունակում են պաշտպանել հասարակական շահերը Անգլիայում։ Այդ պացուցել է իմ դրացի Տէնը։

— Տէնը ձեր դրացին է,— հարցրեց Լիւսիէնը։

— Նա ամառը ապրում է Մենտօնում,— պատասխանեց տիկին Մերանը։

— Նրա դէմքից դժուար է ըմբռնել, որ նա մեծ մարդ է,— աւելացրեց Կոմսուհի Ֆերրեզին։

Վտիտ, փոքրիկ և կռայած կոմսը, որ ամբողջ ժամանակ կորացած էր իր ափսէի վրայ, յանկարծ ձգուեց և դարձնելով իր գունատ և մեծ ընչացքաւոր դէմքը կնոջ և ժակ Ալվարի կողմը, նայեց նրանց մի անծածկելի հեգնութեամբ։

— Ձե՛ որ դուք, Լիօնորա, սիրում էք միմիայն տէնօրներին ու տօրէադօրներին,— արհամարհանքով արտասանեց նա։

— Տէնը քաղապետական խորհրդական էր Մենտօնում,— շարունակեց Մերանը,— բայց նրան գերադասեցին մի լատուպանի, որ ծառայում էր նաւահանգստում, կամուրջի վրայ։

Ալվարը սկսեց պաշտպանել Ժողովրդական իրաւունքները։ Նա ապացուցանում էր որ ինքն իր կամքին թողուած Ժողովուրդը, բնագոյնաւ կ'ընտրէ ուժեղ և եռանդուն ներկայացուցիչներ. որն է ճշում բարձրից, անկասկած, աննպաստ հետեանք կ'ունենայ ընտրողական սկզբունքի համար։

Կոմսուհի Ֆերրեզին նրա կողմն էր, իսկ ջահէլ աղջիկները թէև ոչինչ չէին խօսում, բայց յայտնապէս Ալվարի կողմն էին։ Կրքոտ և հնչիւն ձայնը աւելի ևս պայծառութիւն էր տալիս նրա զուտ արտաքին ճարտարախօսութեան։ Կոմս Ֆերրեզին ծայրա-



յեղ կարծիքների էր հետևում—նրան դրաւում էր սօցիալիզմը և նա հակուած էր դէպի անիշխանութիւնը, Առողջութեամբ թոյլ և շարունակ ֆիզիկական ցաւերից տանջուելով, նա աշխատում էր խլացնել այդ տանջանքները, անձնատուր լինելով մօտաւոր շահերի:

—Քաղաքագէտները ոչինչ չեն հասկանում մտքի էվօլյուցիայից, Յեղափոխութիւնը անխուսափելի է և կը կատարուի առանց նրանց, Սօցիալիզմ և անիշխանութիւն—ահա երկու հզօր լծակներ ժամանակակից բարբարոսութեան դէմ, Բարբարոսութիւն—ահա իսկական խօսքը՝ ժամանակակից վիճակը որոշելու համար: Ամեն տեղ մենք տեսնում ենք անարդարութիւն և ամբողջ ոյժը այժմ փողի մէջն է, Փողը—մեր Աստուածն է, որին արթուն կերպով պահպանում են գոյութիւն ունեցող օրէնքները:

Ալիւարը խօսակցեւում էր մի ինչ որ բանի մասին կիսաաձայն իր դրացուհու՝ Աննի Մերանի հետ: Կոմսուհի Ֆերրեզին ուշադիր հետևում էր նրանց և Լիւսիէնը կարդաց խորին տանջանք նրա աչքերի մէջ, Նրանց արտայայտութիւնը յաճախ փոփոխւում էր, կամ նրանց մէջ վառւում էր մոլի կրակ կամ նրանք դառնում էին քնքոյշ և հլու:

Ճաշը վերջացաւ: Մերանը հրաւիրեց տղամարդկերանց ծխելու սենեակը, Առաջարկելով հիւրերին սիգար, նա կանգնեց Լիւսիէնի մօտ:

Ես խոստացել էի ձեզ ինչ որ բան պատմել, Սա—իսկական անեկզօտ է այս վերնադրով, «Ահա ինչպէս են կտրում կապերը»: Նրա մէջ դուք կը գտնէք այն հանելուկի պատասխանը՝ թէ ինչու հէնց Ֆրօսսարին ընտրեցին: Մեր արհամարհական վերաբերմունքից դուք, ի հարկէ, արդէն վաղուց հասկացաք, որ նա ոչ մի արժանիք չունէր ընտրուելու համար: Ամբողջ գործը այն է, որ կայ մի ոմն տիկին Ֆրօսսար, նախկին գեղեցկուհի, որի մասին ասում են, իբր թէ պրեֆէկտը օգտուելիս է եղել նրա բարեհաճութիւնից: 1889 թ. մեր պրեֆէկտը սկսեց աշխատել ուրիշ տեղ պաշտօն ստանալ,—երևի նա ձանձրացել էր այդ կապից,—բայց նոր պաշտօնը զրուխ չեկաւ: Այն ժամանակ պրեֆէկտը աշխատեց համոզել Ֆրօսսարին, որ նրա յատուկ պերճախօսութիւնը պարտաւորեցնում է նրան պատգամաւորի աթոռ ձեռք բերել, նա ամեն բան արաւ, որպէս զի Ֆրօսսարն ընտրուի և դրանով միանգամից վերադարձրեց իր ազատութիւնը:

—Բայց ձեր պրեֆէկտը կատարեալ իմաստուն է,—նկա-



տեց Լիւսիէնը.—նա չը վախեցաւ ամբողջ մի նահանգ աշխատեցնել տալ իր կեանքի անդորրութեան համար:

Ամենից շատ զարմացած էր իր ընտրութեամբ ինքը՝ Ֆրոստարը, ասաց ժակը:

—Դատարկ բան էր—առարկեց Մերանը.—նա այդ գտաւ միանգամայն բնական: Ես նրան տեսայ ընտրութիւնից յետոյ, երեկոյեան: Տաքացած ընտրողները, հպարտացած իրանց յաջողութեամբ, որի մէջ նրանք տեսնում էին համարեա թէ ամբողջ երկրի փրկութիւնը, քաջեցին Ֆրոստարին սեղանի վրայ: Ես շատ լաւ յիշում եմ մեր հաստ և կարմիր պատգամաւորի զարհուրած կերպարանքը: Այստարհում ոչ մի բան նրա համար այնքան թանկագին չէ, ինչպէս իր սեփական անդորրութիւնը: Նա ամեն կերպ աշխատում էր լինել իր կոչման բարձրութեան վրայ, բայց նրան խլացնում էին ոգևորութեան բուռն արտայայտութիւնները և սաստիկ վախեցնում էր երերուն սեղանը: Գոհուեցան յիմար կանայք, որոնք մեկնում էին նրան իրանց փոքր երեխաներին և նա չը գիտէր թէ ինչ անէր նրանց: Հաւատացնում եմ ձեզ, նա յուզուած էր միմիայն այդ հանդիսաւորութիւնից, բայց ոչ ընտրութեան իրողութիւնից:

—Ընտրողները այնուամենայնիւ նրա կողմը կը լինեն,— արտասանեց Ալվարը, որ ընդունակ չէր մտածել ուրիշ բանի մասին, բացի իր թեկնածութիւնից:

—Իրանց ազատութիւնը ոռճկով ծախող պաշտօնականները պէտք է զրկուած լինեն ձայնի իրաւունքից,—ասաց Լուսիէնը. նրանք կարող են միայն ներկայ լինել ազգային կամքի արտայայտութեան ժամանակ, լուռ և անկարեկից, իբրև ներքինիներ սուլթանի ներկայութեամբ:

Ժակը այդ միջոցին հարցնում էր Մերանից մի քանի մանրամասնութիւններ հիւսիսային Աննէսի դաւառի մասին, որ սա գլխաւոր խորհրդական էր: Կոմս Ֆերրեզին նորից սկսեց քարոզել անիշխանութիւն և սօցիալիզմ, իսկ Լիւսիէնը փորձեց ազապցուցանել նրան, որ այդ երկու վարդապետութիւնները տրամադժօրէն հակառակ են, բայց երկուսն էլ հաւաստաւորապէս խախտւոտ են, չունենալով հաստատ հիմք. մինը քննում է մարդին շատ վերացականապէս, միւսը բոլորովին նկատողութեան չէ առնում այն հասարակութիւնը, որի մէջ նա ապրում է:

Խօսակցութեան մէջ խառնուեց և ժակը:

—Նապօլէօնը իրաւունք ունէր ծաղրել վերացական մտքերով դրաւուող մարդկանց: Ամեն մի տոկուն և ուժեղ կամք իսկոյն կ'ոչնչացնէր տեսականներին, որոնք ստեղծում են բոլոր



անկարգութիւնները, իսկ ժողովուրդը փորձով տեսնելով ապստամբութեան ապարդիւն լինելը, շուտով կը հաշտուէր գոյութիւն ունեցող կարգի հետ:

—Գրազ եմ բռնում, որ դուք բոլորովին այլ կերպ կը խօսէք հէնց առաջին ժողովում,—հկատեց Մերանը:

—Շատ կարելի է,—համաձայնուեց ծիծաղելով երիտասարդը:

—Երկուսի մէջ էլ ճշմարտութիւն կայ,—շարունակեց Մերանը.—Սօցիալիզմի ազդեցութեան տակ մենք կարող ենք աւելի արդարադատութիւն մտցնել մեր հասարակական յարաբերութիւնների մէջ, իսկ անարխիզմը այն կ'անի որ անհատը այլ ևս զոհ չի բերուիլ պետութեան:

Այդ բոլորն դուռը բացուեց և շէմքի վրայ երևացին կոմսուհի Ֆերրեզին և Աննի Մերան: Կոմսուհին քնքշաբար գրկել էր մանկամարդ աղջկայ իրանը:

—Դէն ձեզեք է՛ր բոլոր թէօրիաները. նրանք ոչ մի բանի չեն հասցնի,—ժպտալով արտասանեց նա.—մեզ ուղարկել է ձեր ետեից տիկին Մերանը: Դուք այնքան երկար ժամանակ մեզ թողեցիք, որ առանց ձեզ տխուր է անցնում մեզ համար:

Ժակ Ալվարը յանդուգն նայուածքով չափեց երկու կանանց և այդ բոլորն նա առանձնապէս անհամակրելի երևաց Լիւսիէին:

Աննին քնքշաբար և անվստահ նայում էր ապագայ պատգամաւորին, որ կիրթ ոճով արտասանում էր մի ինչ որ ծամծամած խօսքեր:

Մերանը և Լիւսիէն Հալանդ ամենքից յետոյ դուրս եկան սենեակից:

—Դուք լաւ ճանաչում էք Ալվարին,—հարցրեց Մերանը:

—Մենք միասին սովորել ենք: Յետոյ ես նրան պատահեցի համալսարանում: Նա միշտ ինքնավստահ և փառասէր էր: Ես նրան չէի սիրում: Այդ օրից նա, ինչպէս երևում է, ամեննին չէ փոխուել:

—Ո՛հ, նա ձեռք կը բերի յաջողութիւն, թէ՛ն նա այստեղ եկուոր է: Դուք երեի գիտէք, որ նրա հայրը պարիզեան մի բանկիր, միջանի կալուածներ ձեռք բերեց Սալօյում, որ մնացել էին բանկի վրայ պարտքի տեղ, բայց վերջը սնանկացաւ և ստիպուեց ծախել նրանց: Նրա որդին ոչ մի կապ չունենալով այս դաւառում, կարողացաւ այնուամենայնիւ ժողովրդականութիւն ձեռք բերել: Ես նրան պաշտպանում եմ, որովհետեւ փրօսաբար կատարելապէս ծիծաղելի է, բայց անկեղծօրէն ասած, մի քիչ վախում եմ նրա փառասիրութիւնից և անսկզբունք լինելուց:



—Իսկ ես կարծում էի որ նա հարուստ է,—ասաց Լիւսի-  
էնը — Ուրեմն նրա հայրը սնանկացաւ մահից առաջ:

—Այդ սնանկութիւնը յարաբերական էր, — ուրիշները  
ներանից աւելի վնաս կրեցին: Այլապէս համաձայնութիւն կայա-  
ցրեց իր պարտատէրներէ հետ և կարողացաւ մի բան ազատել:  
Հօրը անուանում էին գաւառում քանդող, բայց որդին վերա-  
կանգնեց ընտանեկան պատիւը: Նա մեղանում մի փայլուն փաս-  
տաբան է:

—Իսկ եթէ նրան ընտրեն, պարլամէնտական օր կուսակ-  
ցութեան պէտք է պատկանի:

—Ես կարծում եմ, որ ինքն էլ դեռ չը գիտէ այդ: Նա կը վճռի  
յարմարութեամբ հանգամանքներին: Այո, պարոն Հալանդ, յեղափո-  
խութիւնը պատրաստեցին արիստոկրատները, որոնք ձգեցին ի-  
րանց կալուածները և տեղափոխուեցին Պարիզ: Նրանք գործու-  
նէութեան լայն առպարէզ բացին չնչին և ազատ մարդկանց  
համար:

Լիւսիէնը չը կարողացաւ ոչինչ պատասխանել դրան, ո-  
րովհետեւ այդ բոլորն Մերանը բացեց հիւրասենեակի դուռը:

Երբ մի քիչ յետոյ նա պատրաստուում էր մեկնել տուն,  
Ժակը դուրս եկաւ նրա հետ և ցանկութիւն յայտնեց ուղեկցել  
ներան:

—Ես նկատում եմ, որ դու գրաւուում ես քաղաքականու-  
թեամբ,—դիմեց Լիւսիէնը իր ուղեկցին, բոլորովին վստահ, որ  
ներան կը հետաքրքրի այսպիսի խօսակցութեամբ:

—Այո, նա ինձ մի անսովոր հաճոյք է պատճառում: Պատ-  
մութիւնը ինձ համար անցեալի քաղաքականութիւնն է, և ես  
համարում եմ քաղաքականութիւնը կենդանի մարդկանց պատ-  
մութիւն: Կենդանի էակը գրաւում է ինձ աւելի քան արձանը  
հէնց նրա համար, որ նրա մէջ զգացւում է կեանք: Մասնակ-  
ցել մի ամբողջ ազգի ճակատագրին, տեսնել, թէ ինչպէս քո  
գործունէութիւնը անդրադառնում է ամբողջ ազգի վրայ—ահա  
ինչի մէջն է կեանքի նպատակը և միևնոյն ժամանակ բարձր  
հաճոյք հասարակական գործչի համար: Հաւատացնում եմ քեզ,  
որ այդ հաճոյքը նոյն իսկ սիրոյ հաճոյքից գերազանց է:

Եւ Լիւսիէնը հասկացաւ, որ Այվարի համար հասարակա-  
կան գործունէութիւնը միայն միջոց է ուժեղացնելու կենսա-  
կան տպաւորութիւնը:

—Բայց մեծ մասամբ մարդկանց խաղացած դերը հասա-  
րակական յեղափոխութիւններէ մէջ այնքան չնչին է,—արտա-  
սանեց նա:

—Ես գիտեմ միայն մի բան. իմ այժմեան կեանքս ինձ չէ



գոհացնում,—չարունակեց ժակը բռնն շեշտով,—և ես կը ստիպեմ գիւղացիներին, որոնց մէջ հաղիւ զարթնում է գիտակցութիւնը, աշխատել ինձ համար և իմ ապագայ առաքարիդի հիմքը դնել: Ձորս տարի ես անցկացրի այս խուլ անկիւնում, երկար և յամառ աշխատեցի նրա բարեկարգութեան համար, բայց չեմ կամենում ընդ միշտ նրա ստրուկը մնալ: Ես զգում եմ ոյժ: Ինձ հարկաւոր է մի պատգամաւորական ամբիօն, ինձ գրաւում է Պարիզի կոլը, փայլը և հոյակապութիւնը: Ե՛-ծարաւ եմ իշխանութեան, ինչպէս ուրիշները ծարաւ են սիրոյ:

Նրա խօսքերի մէջ լսւում էր դռնօղութիւն և բաւարարութիւն չը ստացած մարդու մոլեգնութիւն: Լուսիէնը զարմացած նայում էր նրան, ապշած այս անակնկալ խոստովանութիւններից: Ժակ Ալվար հասկացաւ նրա նայուածքը:

—Այստեղ ես ոչ դրի չեմ վստահանում և չոյում եմ ամբօնը, բայց երբեմն ես զգում եմ պահանջ ասել մէկին, թէ որ աստիճան ինձ զգուեցրել է այս դաւառական միջավայրը: Դու այստեղացի չես, եկել ես միայն ժամանակով և կարող ես ինձ հասկանալ:

Նա ըստ երեւոյթին, հարկաւոր չէր համարում ծածկել իր մտքերը իր նախկին ընկերից, ուստի և շարունակեց.

—Այստեղ նայում են պատգամաւորին իբրև հրամաններ կատարող ծառայի և ամեն տեսակ տեղեր մատակարարողի վերայ: Իսկ ես, հէնց որ ինձ ընտրեցին, կ'աշխատեմ, որքան կարելի է, շուտ մոռանալ բոլոր իմ ընտրողներին: Ես կ'ամենում եմ լինել պատգամաւոր ինձ համար և ոչ նրանց համար, իսկ չորս տարուց յետոյ այնպիսի դիրք ձեռք կը բերեմ, որ ինձ կրկին կ'ընտրեն, եթէ ոչ սիրելով, դոնէ երկուդից ստիպուած:

—Լաւ, իսկ ինչ կ'ասես քո քաղաքական ծրագրի մասին: Նրա նկատմամբ ես դեռ ոչ մի բառ չը լսեցի: Հօ չես մտածում առանց նրան եօլա-գնալ, հարցրեց հեգնութեան շեշտով Լիւսիէնը:

—Իմ քաղաքական ծրագիրը կը գոհացնի ամենքին և մի և նոյն ժամանակ շատ էլ չի ճնշի ինձ:

—Բայց ինչ ուղղութեան պէտք է հեռանալ:

—Այն, որը կ'ապահովացնի ինձ յաջողութիւնը:

—Ինչպէս անեսնում եմ, դու շատ էլ վտանգաւոր մրցանակիցներից չես:

—Ես քո կարծածից աւելի վտանգաւոր եմ: Ֆրոստարը ոչ դրի համար արգելք չէ, իսկ նրա բնածին կոպտութիւնը նոյն իսկ դուր է գալիս ընտրողներին. ինձ նրանք համարում են չափազանց երիտասարդ: Մեզ մօտ գիւղացիները սիրում են պատկառելի դէմք և մեծ մօրուք,—ահա ինչի համար ես մօրուք



եմ թողել, իսկ պահպանողական կուսակցութիւնը չունի թեկնածու և բաւական անվճռական է: Մերանը ղեկավարում է այդ կուսակցութիւնը առանց որ և է աշխատութեան: Իսկապէս նրանից էլ կախուած է ամեն բան:

Եւ ըստէական լռութիւնից յետոյ նա նորից սկսեց գրեթէ չը փոխելով շեշտը.

— Կոմսուհի Ֆերրեզին շատ սիրուն կին է: Դու միայն ուշադրութեամբ դարձրու նրա քայլուածքի, նրա բոլոր շարժումների, նրա ազդրերի կլորութեան վրայ: Նրա մէջ կայ ինչ որ մի գրգռիչ գեղեցկութիւն: Երիտասարդութեան թարմութիւնը միացած է նրա մէջ մի փոքր գիրութեան հետ: Նրան դուր է գալիս, երբ նրա շուրջը պտտում են. իսկ դու, ի դէպ, արդէն հմայել ես նրա ամուսնուն, սկսելով քննել նրա վայրենի թէօրիաները:

— Ես երբէք չեմ էլ մտածում դուր գալ Կոմսուհի Ֆերրեզիին:

— Ի՞նչու, ի՞նչու: Դու այստեղ չես գտնի մի սիրունի, որ քեզ պատիւ բերէր և այնքան հաճոյք պատճառէր, ինչպէս նա և եթէ ես միտք չունենայի ամուսնանալու:

— Դու ամուսնանում ես...

— Այո՛, վաղը ես պատրաստում եմ խնդրել Մերանից նրա դուստր Աննիի ձեռքը: Ես արդէն ձեռք եմ բերել տիկին Մերանի աջակցութիւնը:

— Այ քեզ բան, — արտասանեց Լիւսիէնը պարզամտութեամբ:

Ժակը սկսեց մի առ մի թուել այդ ամուսնութեան բոլոր օգուտները իր համար:

— Աղջիկը սիրուն է: Մերանը շատ հարուստ է: Բացի դրանից, այդ կ'ապահովեցնի իմ ընտրութիւնը:

— Շնորհաւորում եմ, — արտասանեց վերջապէս Լիւսիէնը:

— Ճշմարիտ, այդ հիանալի կերպով է սաքքում քո բաները:

— Հա, ճիշտ չէ, — ասաց Ժակը, չը նկատելով հեգնութիւնը և կ'ասես թէ կրկնելով մի ամենահասարակ ճշմարտութիւն՝ աւելացրեց.

— Ազատական զբաղմունքները այլ ևս ոչ մի օգուտ չեն բերում: Միայն ամուսնութեամբ կարելի է միանգամից միծ կարողութիւն ձեռք բերել:

Նրանք պտոյտ տուին Աւիւրի շինութեան շուրջը, մօտեցան անտառի այն կողմին, որ նայում էր դէպի գետակը: Այստեղ նրանք սեղմեցին միմեանց ձեռքը և բաժանուեցին, խոստանալով նորից տեսնուել:



Տունն զնալուց առաջ Լիւսիէնը կանգ առաւ կաղնիքների եղնիքների մէջ, որոնք այնպէս ծանօթ էին նրան մանկութիւնից: Այդ բոլորէին նա չէր զմայլուում այդ ծառերի գեղեցկութեամբ, այլ ամբողջովին անձնատուր էր եղել ամենատուր մտքերի:

«Երկու օր առաջ ինձ հիացնում և յուզում էին այս հայրենի վայրերը, մտածում էր նա—Ես այստեղ անելու բան չունեմ... բայց քիչ մնաց, որ վճռում էի աստեղ մնալ: Ես—օտար եմ, ժամանակաւորապէս եկած այստեղ, ինչպէս ինձ յայտնեց ժակը. և սակայն ես պատկանում եմ մի ընտանիքի, որ այս երկրի բարերարն է եղել, իսկ նա—մի կասկածելի բանկիրի որդի է, անյայտ ծագումով, օգուտ է քաղում ժողովրդի դերահաւատութիւնից, իր սեփական ետաւիրութիւնը և մնաւորութիւնը գոհայնելու համար: Հէնց էգուց կը հաղորդեմ Մերանին, որ ես միաբն լինելու փոխեցի»:

Բայց երբ նա մտաւ հիւրասենեակը, ակամայ զմայլուեց երեկոյեան շողով լուսաւորուած դաշտերի և լճի գեղեցկութեամբ. հին դղեակի քաղցրութիւնը միանգամայն յափշտակել էր նրան:

«Հաստիկ նօտարը ասաց ինձ, որ Մերանը իմ հոգը նշանակել է օթիտ իր աղջկայ համար,—յիշեց նա—Այդ դէպքում ժակը ամուսնանալով նրա հետ, կը բռնի այստեղ իմ տեղը, կը բնակուի այս սենեակում և կը զմայլուի այս տեսարանով: Աննին կը բռնի մօրս սենեակը»:

Թէն վերջին մտապատկերի մէջ մի անհաճոյ բան չը կար, սակայն նա զգաց սաստիկ ներքին գրգռում:

«Բուրժուային պատկանող այս սուսուփուս համեստ աղջրկերքը, որ ծածուկ նայում են տղամարդկանց և սիրահարւում են, իտալացի կոմսի ասելով—տէնօրի կամ տրօյադօրի վրայ, նենգամիտ են իբրև ծով: Ժակը գրաւել է Աննիին իր արտաքինով և իր հոգտորական կլորիկ ֆրազներով, որոնք թաւալում են իբրև գնդակներ, թեք հարթութեան վրայ»:

Նա վեր առաւ բուխարու վրայից Աննիի մանկական լուսանկարը և մօտեցրեց լոյսին, որպէս զի կարողանայ լաւ տեսնողել: Աղջկայ հեղ աչքերը և միամիտ դէմքը ակամայ յուզեց նրան: Նրա դէմքի մէջ կար մի ինչ որ անօգնականութիւն և խորհրդականութիւն, այնպէս որ կարծես նա կամենում էր ասել. «սիրեցէք ինձ»: Եւ նա յիշեց իրանց նախկին բարեկամութիւնը և այն վստահութիւնը, որով Աննին վերաբերւում էր իրան իբրև աւելի համարձակի, երբ միասին վաղում էին անտառներում, որ երբեմն վրայ էր հասնում երեկոյեան ժամանակը:



Աննին մոռացել էր և նրան և բոլոր այդ իրանց ընդհանուր անցկալը: Բաւական էր, որ երևար ժակը, որպէս զի խաւարեն և անհետանան բոլոր այդ մանկական յիշողութիւնները:

Դեռ երկար նա նստած էր, մտածմունքի մէջ ընկղմուած դանդաղ մարող օրուայ պայծառ վերջալոյսը դիտելով:

«Ժակը Աննիին չի հասկանալ, Նա նրան չէ սիրում: Աննին դժբախտ կը լինի: Բայց ես ընկնում եմ յիմար զգայականութեան մէջ,—կանգնեցրեց ինքն իրան, արդէն հեռանալով լուսամուտից:—Ինչու իսկապէս ես պէտք է անհանգիստ լինեմ այն մասին, թէ Ֆրանսիայի այս անկիւնի ներկայացուցիչները զանազան Ֆրոսսարները և Ալվարներն են, և ինչու ես խղճահարում եմ մտածելով մի ջահէլ աղջկայ ճակատագրի մասին, մի աղջկայ, դէպի որ ես բոլորովին անտարբեր եմ: Հօ ինձ վրայ չէ ընկած այս երկրի հոգսը, հօ իմ մտքով ամեններն չէ անցել խնդրել Աննիի ձեռքը»:

Եւ սակայն, չը նայելով այս դատողութիւններին, նա զգում էր թախիծ և անհանգստութիւն:

### III

Առաւօտեան շուտ ժակ Ալվարը զարթնեց և խօսոյն նստեց աշխատելու: Նա սկսեց պատրաստել այն զեկուցումը, որ պէտք է կարդար երկրորդ օրը և դրա համար հարկաւոր նիւթերը որոշեց: Նա աշխատում էր արագ, ամբողջովին նուիրուելով իր զբաղմունքին և չը մտածելով ոչ մի կողմնակի բանի մասին:

Ժամը իննին նա արդէն հաղնուած էր, այս անգամ շատ խնամքով և գնաց նաւակով Մենտօն: Այդ առաւօտեան նա զգում էր անսովոր, կենսունակ ուրախութիւն:

«Եւ այսպէս, ուրեմն, այսօր առաւօտեան ես խնդրում եմ Աննի Մերանի ձեռքը, մտածեց նա: Ես արդէն իմաց եմ տուել հօրը, որ ինձ հարկաւոր է նրա հետ խօսել, բայց նա, ի հարկէ, մտածում է, որ մենք պէտք է խօսենք իմ թեկնածութեան մասին: Երեկոյեան ժամ 8-ին ինձ մօտ կը հաւաքուեն ընտրողական մասնագիտողի անդամները: Սիրում եմ, երբ ամբողջ օրը զբաղուած եմ լինում»:

Սակայն, նրա կեանքի այդ երկու վճռողական դէպքերը ամեններն արգելք չէին հանդիսացել նրա առաւօտեան աշխատութեան:

Մերանը արդէն սպասում էր նրան և խօսոյն սկսեց խօսել նրա հետ քաղաքականութեան մասին:

—Ես կարդայի ձեր ծրագիրը, որ դուք հրատարակելուց



առաջ տուել էիք ինձ, բայց դեռ չեմ կարող վճարականապէս խոստանալ ձեզ աջակցութիւն: Պահպանողական կուսակցութիւնը ձանձրացել է այն դաշնակիցներից, որոնք նրան որ և է օգուտ չեն բերում, այլ միայն վայր են ձգում նրա վարկը: Դուք, օրինակ, ոչինչ չէք խօսում դպրոցների մասին և, սակայն, կրթական հարցը—ամենակարևորներից միին է և սերտ կերպով կապուած է համայնքի աղատութեան հարցի հետ: Եւ վերջապէս, ես ուղղակի զգում եմ ծերութեան մօտենալը և հանգստութեան անհրաժեշտութիւնը:

Այդպիսի սիրիզն ոչ մի լաւ բան չէ դուշակում, —մտածեց Ալվարը:

Բայց նա ծնուած էր կռուի համար և նա ցանկանում էր ձեռք բերել յաղթութիւն: Նա սկսեց տաք-տաք ապացուցանել որ անհրաժեշտ է կենտրոնացել չափաւոր կուսակցութեան բոլոր ոյժերը պաշտօնական կանդիտատի, Նիքոսարի դէմ, որ վրտանդաւոր էր հէնց իր ոչնչութեամբ և իր աղանդաւորական ու կղերական կրքերով: Եւ Մերանի վրայ, ի դարմանս իր, այս անգամ նա ազդեց իր ճարտարախօսութեամբ, որի ամբողջ մակերևոյթականութիւնը ինքը շատ լաւ գիտէր. նա աւելի կալուղ և զիջող դարձաւ ժակը այդ նկատեց և որպէս զի ծերունուն բոլորովին լաւ տրամադրութիւն ներշնչի, բաւական ճարպիկ կերպով հայթայթեց նրան առիթ, պատմել իր սիրելի անեկդօտներից միին, նոյն չարախաստիկ Նիքոսարի առիթով:

—Բայց այսօր ամենևին ես չեմ եկել ձեզ մօտ, որ խօսենք քաղաքականութեան մասին, —սկսեց ժակը լուրջ և նոյն իսկ մի քիչ թախծալից դէմքով, երբ վերջապէս հողը բաւականին պատրաստուած էր:—Ներկայ բոպէում, հաւատացնում եմ ձեզ, ընտրութիւնները ինձ համար երկրորդական տեղ են բռնում, —աւելացրեց նա, իր ձայնին քնքոյշ արտայայտութիւն տալով:—Խնդիրը իմ ամբողջ կեանքի երջանկութեան մասին է և այդ երջանկութիւնը—ձեր ձեռքումն է:

Մերանը հասկացաւ ժակին, բայց այդ նրան ամենախորք ուրախութիւն չը հայթայթեց: Ալվարը այդ նկատեց:

«Ի հարկէ, աւելի լաւ կը լինէր իրան, Աննիի հետ խօսել, —մտածեց նա:—Աղջկայ ուշը, խելքը իմ վրայ է, բայց անհնարին է նրա հետ առանձին խօսելու առիթը գտնելը:

Եւ սկսեց խօսել իր վաղուցուայ սիրոյ մասին դէպի Աննին: Գովեց նրա թանկագին յատկութիւնները, թէ ինչպիսի լաւ տնտեսուհի և տանտիկին կը լինի: Սաստիկ զգոյշ և ճարպիկ կերպով նա շօշափեց իրանց նիւթական վիճակի անհաւասարութեան հարցը: Բայց միևնոյն ժամանակ, առանց կեղծ գո-



ռողութեան. նա յիշեցրեց իր ապագայ ասպարիզի մասին: Նա կախարդիչ էր, խիստ մեղմ և վերին աստիճանի համոզիչ:

Մերանը պատասխանեց խուսափողական կերպով: Նա այնպէս ցոյց տուեց, որ շատ շոյուած է, խոտաղաւ մտածել, խօսել կնոջ և աղջկայ հետ: Աղջիկը, նրա խօսքերով, այնպիսի քնքոյշ և դիւրաբեկ կազմուածք ունէր, որ նրան հարկաւոր է դեռ մի քանի ժամանակ շարունակել իր սովորական, հանգարտ կեանքի եղանակը: Շտապելու հարկ չը կայ, մանաւանդ որ ընտրողական տապը, ըստ երևոյթին, պէտք է մի որոշ ժամանակամիջոց պարապեցնի ժակի օրերը: Բայց երիտասարդը ուժգնապէս հերքեց բոլոր նրա առարկութիւնները, և աշխատելով դիմակաւորել իր անխախտ վճռականութիւնը՝ յաջողութիւն ձեռք բերելու, սկսեց գթաշարժ ձայնով խօսել այն մասին, թէ ինչպէս կեանքը կախուած է այդ սիրուց:

— Ինչո՞ւ հէնց այսօր չը խօսել ձեր կնոջ ու աղջկայ հետ, — պնդում էր նա: Եթէ դուք, ճշմարիտ, հաւանում էք դիտաւորութիւնս, ձեզանից աւելի էլ ո՞վ կարող է նպաստել նրա իրագործման: Ինձ ծանր է հեռանալ Մենտօնից, տանելով հոգւոյս մէջ նոյն կսկծալի յուզմունքը, որով ես այստեղ եկայի:

Մերան դիտում էր նրան և մտածում.

«Դու կամենում ես ամուսնանալ աղջկանս հետ փողի և քո ասպարիզի համար: Իմ Աննին քո կինը չի լինի: Բայց, սակայն, քեզանից ազատուելը շատ դժուար է լինելու»:

Ժակը տակտ ունեցաւ չը պնդելու անմիջական պատասխան ստանալու վրայ: Նա ինքն առաջարկեց գնալ Լիւսիէն Հալանդի մօտ և այնտեղ «սպասել իր բախտի վճռին»: Մերանին թուաց, որ նա կարող է օգտուել այդ կէսօրեայ ժամանակամիջոցից և նա համաձայնուեց:

Ժակը մեկնեց, իսկ Մերանը գնաց պարտէզ: Նրա կինը պարտիզային միրաւանքը ձեռքին, խնամքով կտրտում էր վարդի թփերից թառամած վարդերը: Երբ ամուսինը հաղորդեց նրան Ալվարի նշանախօսութեան մասին, նա բաւականացաւ այս խօսքերն ասելով. — «Հա՛հա այսպէս լաւ է». և այդ ասելով, կտրեց վարդի թփից մի ճիւղ: Մերանը չը գիտէր լաւ, այդ խօսքերը վերաբերում էին ժակի առաջարկութեան, թէ ծաղիկներին և բացականչեց մի փոքր գրգռուած.

— Ախ, թող քո միրատը Այստեղ խօսքը մեր աղջկայ երջանկութեան մասին է:

Տիկին Մերանը շատ զարմացաւ տեսնելով իր ամուսնու խաղաղատէր և հեղ բնաւորութեան այնքան անյատուկ այդ տաքութիւնը: Երջանիկ իր կեանքի մէջ, լաւատես իր դատողու-



թիւնների մէջ, նա չունէր կարեորը չնչինից զանազանելու ընդունակութիւն, նա չունէր հեռատեսութիւն, ուստի և այժմ աղջկայ ամուսնութիւնը միենոյն դժի վրայ էր դնում այդեզործական զբաղմունքների հետ: Երջանկութիւնը միշտ արդելում էր նրան ամեն բանի աւելի գիտակցօրէն վերաբերուել:

Նա վայր ձգեց սլարտիզային մկրատը, և նրա երևակայութիւնը նկարագրեց նրան Աննիի երջանիկ ապագան:

— Նա շատ, շատ գողտրիկ է, այդ երիտասարդը: Նա կը լինի պատգամաւոր, իսկ ապագայում և մինիստր: Իր արտաքինով և ճարտարախօսութեամբ նա կարող է ամեն բանի համենել: Մենք հիւր կը դանք Աննիի մօտ Պարիզ, կը ճաշենք նրանց հետ միջնորդութեան մէջ ղեկավարների և ակադեմիկոսների հետ:

Սովորաբար Մերանը ղմայլում էր իր կնոջ հանդարտութեամբ և պարզատեսութեամբ, բայց այս անգամ նա նրան յուսահատեցրեց:

— Հա, այդպէս, ուրեմն իմացիր,—ասաց նա, — որ ևս մերժեցի քո թեկնածութիւն:

Տիկին Մերան ժպտաց ինչպէս միշտ, անվրդով և հեզ:

— Տեսնում եմ, որ դու հանաք ես անում, — արտասանեց նա: Ես արդէն յայտնել եմ այդ հարսանիքի մասին իրան՝ Աննիին, և ի դէպ, կոմսուհի Ֆերրեզային: Կոմսուհին, կարծեմ շատ էլ չուրախացաւ լսելով այդ լուրը:

— Դու այդ առաջարկութեան մասին խօսել ես Աննիի հետ:

— Ի հարկէ, ինձ անտանելի է որեւէ գաղտնիք: Երեխաս շատ դոհ է: Երէկ ժակը ինձ ինչ որ մի բան ակնարկեց և այսօր առաւօտեան ես ժպտացի, երբ տեսայ որ նա դարձեալ եկաւ իսկ ժամնին, ո՛հ, նա շատ խորամանկ է, վեր առ և ասա քրոջդ. «հա քո նշանածը»: Իսկ ես բոլորովին պարզ ասացի նրանց. «Այդ աւելի ճիշտ է, քան դուք կարծում էք»: Նրանք այժմ միասին ճամուսն են ծառաստանում:

Նա լռեց, հասկանալով իր մարդի թունդ դէմքից, որ ինչ որ մի սխալ է գործել ինքը: Մերանը հազիւ էր զսպում իրան:

— Բայց այդ անխելքութիւն է,— բացականչեց նա: — Ես չեմ ուզում տալ իմ մաքուր և հեզ Աննիին այդ անապարծ, եսասէր Ալվարին: Միթէ դու չես տեսնում որ նա կամենում է ամուսնանալ նրա հետ միայն փողի և իմ աջակցութիւնս ընտրութիւնների ժամանակ ձեռք բերելու համար: Դու չես կամենում որեւէ բանի մասին մտածել և քո սեփական երեխայի դժբախտութեանն ես նպաստում, կտրելով վարդերը քո յիմար մկրատով:

Տիկին Մերանը ամենևին չը վրդովուելով, աշխատեց իս-



կոյն հեռացնել իրանից այդ յանդիմանութիւնները և ծագած անհաճոյութիւնները դրստել, ի հաճոյս ամենքի:

— Լաւ, ինչ կայ, կանչենք Աննիին, Ասենք նրան, որ ընտրել ենք նրա համար ուրիշ նշանած և նա մեզ կը լսի:

— Եւ որտեղից մտաւ քո գլուխը՝ կոմսուհի Ֆերբեզային այդ ամուսնութիւնը յայտնելու միտքը:

— Տէր Աստուած, էլ ինչի մասին խօսէի նրա հետ երէկ երեկոյեան:

— Նրան համարում են Ալվարի սիրուհին, իսկ դու նրա երեսին ես խփում այդ լուրը, այն էլ կեղծ լուր:

— Ինչ վատհոգութիւն: Մի թեթև ֆլիրտ, ամենահասարակ թեթև ֆլիրտ և ուրիշ ոչինչ, կոմսուհին պաշտում է իր ամուսնուն: Ամենին չը պէտք է հաւատալ բամբասանքներին: Ժակը դաստիարակուել է վարդապետների մօտ և նա չէր խնդրի մեր աղջկայ ձեռքը, կթէ սիրէր մի որևէ արարած:

Այդ միջոցին ծառաստանի խորքում երևացին Աննին և Ժաննան: Հեռուից քայլերը երևում էին մի հասակի— երկուսն էլ բուրովին միատեսակ, նուրբ և չքեղ էին: Արեգակի ճառագայթները թափանցելով տերևներից սահում էին նրանց գլխի վրայ, տալով Ժաննիի վարսերին վառ, գրեթէ ոսկեգոյն:

— Աննի, դնա հօդը մօտ, նա կամենում է խօսել քեզ հետ, — ասաց տիկին Մերանը, երբ երկու աղջկերքը մօտեցան նրանց: Նրա մտքովն անգամ չէր անցնում, որ ինքը հաղորդի աղջկան անհաճոյ լուրը:

Աննին մտածեց, որ կամենում են հաղորդել իրան երջանիկ նորութիւնը և հետևեց հօրը մինչև նրա աշխատութեան կաբինետը: Աղջիկը զգում էր անսովոր թեթևութիւն, և նրան թւում էր, որ ոտքերը չեն դիպչում գետնին: Մերանը նայեց նրան երկար սիրալիր նայուածքով: Չէ որ քիչ էր մնում որ նրանից լսէին այդ գանձը: Նա զմայլւում էր այդ գէմքով, որ դողդողում էր ցանկալի լուրի ակնկալութեամբ, այդ աչքերով, որոնց պայծառ արտայայտութիւնը պատրաստ էր փոխարկուել երկիւղի, և այդ մոխրագոյն վարսերով, որոնք թեթև ծածանւում էին քամուց: Դեռ երբէք նա չէր զգացել այդքան խոր այն քնքոյ հմայքը, որով համակուած էր այդ երեխայի ամբողջ էութիւնը— չնորհալի և դիւրաբեկ, իբրև թանկազին արձանիկ, որ միշտ կոտրել վախում են: Նա բռնեց նրա ձեռքը:

— Ծննդաբիտ չէ, սիրունիկս, որ դու չես ուզում մեզ թողնել, դու քեզ դժբախտ չես զգում մեզ մօտ, այնպէս չէ: Մենք քեզ այնքան սիրում ենք:

Աննին ոչինչ չը պատասխանեց, միայն նրա աչքերը տրո-



տուժ արտայայտութիւն ստացան՝ Նա քաշեց նրան դէպի իրան  
և նստեցրեց ծնկներէ վրայ, իբրև փաթրիկ աղջիկ:

—Ալվարը եկել էր խնդրելու քո ձեռքը,—սկսեց նա—  
Մայրդ արդէն ասել է քեզ այդ մասին: Դու գիտես, թէ ինչպէս  
ևս ցանկանում եմ քո երջանկութիւնը: Լսիր ինձ. ոչ ոք քեզ  
այնպէս չէ սիրում, ինչպէս ես: Այդ ամուսնութիւնը քեզ եր-  
ջանկութիւն չի տայ: Ալվարը—փառասէր է, նա ընդունակ չէ  
սիրել: Դու դեռ շատ մասաղահաս ես այդ հասկանալու համար:  
Մի ձգտի նրա կիներ լինելու: Չէ որ դու ինքդ այդ չես ցան-  
կանում, Աննի: Նա նայեց հօրը և յետոյ երկար նա չէր կարո-  
ղանում մոռանալ այդ նայուածքը լի տանջանքներով և քնքշու-  
թեամբ: Նա թեքեց գլուխը դէպի նրան, Հայրը մտածեց, որ  
նա լացում է, կռացաւ. դէպի նա, և դգաց որ նա ընկնում է:  
Առանց մի խօսքի, առանց որեէ շարժումի նա ուշաթափուեց:

—Աննի,—բացականչեց Մերանը: Զաւակս, ես ամեն բան  
կ'անեմ, ինչ որ դու ուզում ես:

Նա տեղափոխեց նրան իր անկողինը, կարկնեալ կողքին  
գտնուող խորշի մէջ, Ամենասարաշարժ խօսքերով նա խնդրում  
էր նրան հանգստանալ: Երիտասարդ աղջկայ գունատ դէմքը,  
նրա անկնեղան աչքերը և անշարժացած անդամները, նրա զար-  
հուած երեակայութեան մէջ մահուան պատկերն էին առաջ  
բերում: Աննին հանդարտ վրայ եկաւ, յառեց հօր վրայ նոյն  
քնքշութեամբ և տանջանքով լի նայուածքը, տեսաւ որ նա լա-  
ցում է, որոնեց նրա ձեռքը և մրմնջաց.

—Ես կը մնամ ձեզ հետ, հայրիկ:

Նա սկսեց առարկել:

—Ուրեմն դու նրան սիրում ես, Աննի: Ուրեմն դու կա-  
րողացել ես նրան սիրել:

—Ձը գիտեմ,—պատասխանեց նա թոյլ ժպիտով:

«Ինչո՞ւ ես նրանից հարցրի» — յանդիմանեց իւրան Մերանը:

—«Մի՞թէ կարելի է իմանալ» ինչու համար է մարդ սիրում, և  
մի՞թէ պէտք է անպատճառ ճանաչես մարդին, որպէս զի սիրես  
նրան»:

Առաջ նա սաստիկ սիրում էր իր աղջկայ մէջ այդ զարմա-  
նալի զգայականութիւնը, որ դրդում էր նրան այդպէս հեշտօրէն  
ողևորուել և կարեկցել: Նա չէր հասկանում, որ հէնց շնորհիւ  
այդ զգայականութեան, սէրը պէտք է միանգամից նուաճէր  
նրան: Նա ինքը զարթեցրել էր նրա մէջ սէր դէպի բնութիւնը  
և ինքը զրգուել էր օգևորութիւն դէպի ամենը, ինչ որ գեղե-  
ցիկ է: Նրան ուրախացնում էին այդ արթնացնող հոգու կըր-  
քոտ աւիւնները, նա չէր կասկածում որ ինքը այդ կերպով



Նրան դարձնում էր անպաշտպան և անընդունակ, գիմադրել գեղեցկութեան, երիտասարդութեան և ճարտարախօսութեան: Ժակ Ալվարը ընդունակ չէ գնահատել բոլոր նրա քնքշութիւնը և հոգեկան գիւրազգացութիւնը. նա կը պղծի և կ'ոչնչացնի հոգու այդ նուրբ ամօթահար շարժումները, ինչպէս բարբարոսը կորզում է ծաղիկները, որոնք իրան անպէտք են երևում:

Բայց Աննին սիրում էր նրան և միայն նրան էր պատկանում Աղջկայ դեռ հիւանդոտ ժպտի, նրա մեծ և դեռ թախմալից աչքերի, նրա այնքան շնորհալի բայց գունատ դէմքի ամբողջ հմայքը, բոլոր նրա գեղեցկութիւնը պատկանում էին միայն նրան: Հայրը արդէն երկրորդ տեղն էր զրաւում քնքշութեամբ լի այդ սրտի մէջ:

Մերանը իրաւունք չը համարեց իրան պաշտպանել աղջկայ ապագան, ջարդելով նրա ակնյայտնի սէրը: Նա շոյելով դիպաւ երիտասարդ աղջկայ ճակատի վրայ թափուած մետաքսեայ վարսերի խոպովիկներին և արտասանեց անսովոր բարութեամբ.

— Դու սիրում ես նրան: Այդ արդէն ուրիշ գործ է: Ես այդ չը գիտէի: Ես կամենում եմ, որ դու լինես երջանիկ: Այս րոպէիս կը գնամ նրա ետեից: Դու գո՛հ ես:

Աներեակայելի ժպիտ փայլեց աղջկայ դէմքի վրայ: Նրա այտերը բռնկուեցին: Այդ րոպէին նա նման էր մարգագետնին, որ յանկարծ լուսաւորում է արեգակը որոտումի և հեղեղից յետոյ: Նա չթուէնքներին տարեց հօր ձեռքը և մրմնջաց.

— Ես քեզ սաստիկ սիրում եմ: Ո՛հ, որքան ես քեզ սիրում եմ:

Նա վեր կացաւ գնալու համար և այդ միջոցին մտաւ տիկին Մերանը:

Նա զարմանալի բնազդ ունէր, որ պահպանում էր նրան ամեն տեսակ անհաճոյ տեսարաններից: Նա զրկեց Աննիին, ապա իր ամուսնուն և իսկոյն սկսեց մտածել, թէ ում հրաւիրեն վկայ հարսանիքին, ընտրելով նրանց այն ծանօթներին միջից, որոնք ամենայայտնի դիրք էին զրաւում հասարակութեան մէջ:

Մերանը, հոգին լի յուսահատութեամբ, գնաց Ալվարի ետեից:

Ալվարը նախաճաշել էր իր հին ընկերի մօտ, որին մի քիչ զարմացրել էր այդ տեսակ համարձակութիւնը: Նրանք այլ ևս չէին խօսում ժակի անաշխիտ հարսանիքի մասին, բայց վերջինիս հանդարտ դէմքից Լուսիէն Հալանդը կարող էր եզրակացնել որ նրա առաջարկութիւնը արդէն ընդունուած է:

Լուսիէն մեծ յուզմունքով ման էր դալիս սրահում, իսկ



Ժակ Ալվարը հաճուքով կուժ էր անում ընտիր կիրառսօ, որ գտնուել էր դղեակի մառանում, և աշխատում էր իր բարեկամին պրաւել իր ընտրական կօմիտէտի անդամ:

— Բեզ անձամբ այստեղ չեն ճանաչում, — ասում էր նա, — բայց քո անունը ամենանպաստաւոր տպաւորութիւն կը թողնի: Երևակայիր, որ այստեղ շատ և շատ լաւ յիշում են քո հօրը և քո պապին: Այստեղի ծերունիները աչքի են ընկնում անսովոր անձնութիւնամբ:

Եւ, նկատելով ներս մտնող Մերանին, նա բացականչեց.

— Լիւսիէնը կը լինի իմ ընտրական կօմիտէտի անդամ:

— Ո՛հ, ո՛չ, — գոչեց Հալանդ. — ես ամենին չեմ զբաղւում քաղաքականութեամբ... Ես կը հսկեմ քեզ իբրև հասարակ դիւլետանտ:

Նա զարմացքով նկատեց փոփոխութիւն Մերանի դէմքի վրայ: Վերջինս դիմեց Ժակին և արտասանեց նուազած ձայնով.

— Ձեզ սպասում են: Գնացէ՛ք: Ես յետոյ կը գամ:

Ժակը վերկայաւ, սեղմեց նրա ձեռքը և ցոյց տուեց այնպիսի յանկարծական յուզմունք, որ չէր կարող բոլորովին անկեղծ լինել: Նա հրաժեշտ առեց Լիւսիէնից և ուղղուեց դէպի դուռը. երբ արդէն հասել էր, Մերանը կանգնեցրեց նրան և բոլորովին մօտենալով՝ մրմնջաց.

— Դուք չէք կարող երևակայել ձեզ, թէ ինչպէս Աննին թուլակաղմ և ջղոտ է: Նրան պէտք է մեծ խնամքով պահել: Ես նրան ձեզ կ'ամենաւ:

— Դուք կարող էք վստահ լինել իմ վրայ: Ես ամեն բան կ'անեմ, որպէս զի նա երջանիկ լինի, — պատասխանեց Ժակը:

Երբ նա մեկնեց, Մերանը թուլացած ընկաւ բաղկաթոճի մէջ: Նա չէր աշխատում ծածկել իր վիշտը Լիւսիէնից, առ որն զգում էր մեծ համակրութիւն: Վերջապէս նա արտասանեց.

— Ահա տեսէք, ամբողջ մարդիկ իրանց կեանքը անց են կացնում նրանով, որ դիտում և դատում են մարդկանց և ամբողջ պետութիւններ, բայց միևնոյն ժամանակ չեն նկատում, թէ ինչ է կատարւում իրանց քի թակ, իրանց սեփական տան մէջ:

Նա յանդիմանում էր իրան, որ ժամանակին չը հեռացրեց իր տնից Ժակին և մտածում էր.

«Պէտք է արթուն կերպով հսկել երիտասարդ աղջիկներին վրայ: Նրանց միակ երևակայութիւնը մէկին սիրել է: Այդ շատ ընական է, բայց մենք պարտաւոր ենք զեկամարել նրանց զգացումները: Ես վատ հայր եմ»:

Եւ նա աւելացրեց ի ձայն.



—Երեխաները չափ մոռացկոտ են, պարոն Հալանդ, նրանց համար միննոյն է, եթէ իրանց մերձաւորները տանջւում են:

Նա նախանձ էր զգում և տանջւում էր այն մտքից, որ իր աղջիկը սիրում է ուրիշին աւելի, քան իրան:

Լիւսիէնը նրան հասկանում էր. նա զլխի էր ընկնում որ Աննին սիրում է և հայրը հակառակ է նրա ամուսնութեան, և չը նայելով դրան նա պատասխանեց բաւական խիստ.

—Բոլորովին բնական է, որ երեխաները յարգարում են իրանց երջանկութիւնը, ինչպէս իրանք են հասկանում և ոչ նրա համար, որ հաճոյք պատճառեն իրանց ծնողներին:

Նա աշխատում էր չը հետաքրքրուել երիտասարդ աղջկայ վիճակով, բայց այդ վիճակը ակամայ յուզում էր նրան:

Մի բոսկէ նրանք երկուսն էլ լռելին: Նրանց զրազեցնում էր միննոյն միտքը: Նրանք պարզ երևակայում էին Աննիի բաւական անազան հիասթափումը: Մերանը ամեն կերպ աշխատում էր խաղաղացնել իրան.

—Ես ոչ մի բանի մէջ չեմ կարող յանդիմանել ժակ Ալվարին: Նա բոլորովին օրինաւոր մարդ է, խելօք և եռանդուն: Ես տանջւում եմ ինչ որ մշուշային նախազգացումներից: Ես չեմ կարող մոռանալ Աննիի այդ սիրտ ճնշող նայուածքը: Ի՞նչ էր մնում ինձ անել այդպիսի զգացման արտայայտութեան առաջ:

Լուսիէնը առաջինը խզեց լռութիւնը հարցնելով բաւական հանդիսաւորապէս.

—Օրիորդ Մերանը մարդի է գնում պարոն Ալվարին:

—Այո, մարդի է գնում: Միթէ ես արդէն ձեզ չասացի այդ մասին:

Նա մտաւ հարեան սենեակը և վերադարձաւ լուսանկարը ձեռքին, որ տուեց Մերանին:

—Ահա Աննին մանկութեան ժամանակ,—ասաց նա:—Այս պատկերը մնացել է այստեղ մօրիցս յետոյ: Ի՞նչպէս նա այստեղ գեղեցիկ է: Մի ժամանակ մենք նրա հետ շատ մեծ բարեկամներ էինք: Մեզ միացնում էր ընդհանուր սէրը դէպի անտառները և լիճը: Նա այդ բոլորը մոռացել է:

Նրա դէմքի վրայ անցաւ թախծալի ժպիտ: Նա յիշեց հեռաւոր մանկութիւնը: Գուցէ նա այդ ժամանակ արդէն անդիտակցարար սիրում էր այդ մոռխոհ և պայծառ աչքերով աղջկան: Բայց այդ միտքը նրան թուաց տարօրինակ և նա աշխատեց կանգ չառնել նրա վրայ:

Մերանը դրեց լուսանկարը սեղանի վրայ:

—Իր մահից մի փոքր առաջ,—ասաց նա,—ձեր մայրը,



նայելով իր սիրեցեալ Աննիին, որ եկել էր այցելել նրան ինձ հետ, դրեց ձեռքը նրա գլխին և ասաց ինձ.

—Երբ և իցէ, շատ տարիներից յետոյ, եթէ որդիս արժանաւոր կը լինի, ևս կը խնդրեմ սրան ձեզանից ինձ աղջկոյուն: —Ապա նա աւելացրեց, երբ սկսեց գուշակել, որ իբր հիւանդութիւնը մահացու է. —«Ո՛չ, ևս չեմ հասնի այդ ուրախութեան»: —Նա բոլորովին մոռացել էի դրա մասին, իսկ այժմ յիշեցի, նայելով այս հին լուսանկարին:

Լիւսիէնը մտածում էր. «Արդեօք իմ այսքան ուշ գալովս, չը կորցրի հանգստութիւնս և երջանկութիւնս»:

Եւ նա արտասանեց այն սովորական խօսքը, որ ընդհանրապէս ընդունուած է ասել, լսելով մէկի նշանախօսութիւնը.

—Յոյս ունեմ որ օր. Աննին երջանիկ կը լինի:

Բանալով ծառաստանի վանդակապատը, ժալը անասաւ Աննիին, որ մուտքի մօտին գտնուած թուփերից վարդ էր քաղում. նա առաջուց ուրախանում էր, որ կը տեսնի թէ ինչպէս սէրը յայտնուելու է այդ մանկան մէջ, որի խորին զգացումը նա գուշակել էր առաջ, քան ինքն Աննին. Վերջինս չէր տեսնում նրան. նրա ճերմակ ծոծրակը փայլում էր և նրա մատերի վրայ հոսում էին պայծառ լոյսեր, որոնք կարծես արեգակի ճառագայթներիցն էին գալիս: Մի րոպէ նա դիտում էր, թէ ինչպէս նրա ճկուն իրանը հակուած էր ծաղիկների վրայ. նրա մէջ բռնկեց կոպիտ անպատկառ ցանկութիւն, և նա ցանկացաւ համեմատել նրան իր սիրուհու հետ.

«Աննին շատ գողտրիկ է, թէև շատ վտիտ,—մտածեց նա: —Լէօնորան աւելի կլորիկ գծեր ունի»:

Եւ ոչ մի րոպէ նա չը մտածեց այն մասին, թէ որպիսի պրանչիկ կրազներ և մաքուր ցանկութիւններ է նեղնչում սէրը այդ գողտրիկ և անմեղ սրտին. նա ամենին չը զգաց յարգանքի այն զգացումը, որ կանգնեցնում է ամենահեշտասէր և աղջակոհ երիտասարդներին ջահէլ աղջկանց որոշ դէմքի առաջ և արգելում է նրանց սրբապղծութիւն գործելու. փոռասիրութիւնը ցամաքեցնում էր խանդաղատանք զգալու անընդունակ նրա միտքը:

Յանկարծ նա տեսաւ թէ ինչպէս Աննիի այտերը բռնկեցին: Սա յետ նայեց և նկատեց նրա ներկայութիւնը. նա ամբողջովին գողգողում էր սիրոյ մերձեցումից, որին նա օպաստում էր. Վայր ձգելով վարդերը, նա ձեռքը տարաւ սրտին, որ շատ սաստիկ թրթռում էր:



Ժակը գիտէր շատ գեղեցիկ կերպով արտայայտել այն զգացումները, որ ինքը չէր զգում։ Նա մօտեցաւ Աննին և ասաց քնքոյշ և շոյող ձայնով.

— Ես պէտք է հաղորդեմ ձեզ մի կարևոր բան։ Ես մի շատ մեծ խնդիրք ունեմ ձեզ անելու, և ձեր ծնողները թոյլ են տուել ինձ խօսել ձեզ հետ։

Նա արդէն գիտէր, թէ ինչի մասին Ժակը կ'ամենում էր խօսել, բայց այնուամենայնիւ նրա խօսքերը յարուցին նրա մէջ նոր յուզմունք և նրա արտօսումը մթաղնուած աչքերի մէջ յուլաց իր ամբողջ հոգին։

— Ձեր ծնողները թոյլատրել են ինձ խնդրել ձեր ձեռքը ձեզանից, Համաձայն էք...

Եւ բռնելով նրա ձեռք, իբրեւ թէ նա ամենին չէր կասկածում նրա համաձայնութեան մասին, նա աւելացրեց քնքշութեամբ, որ հաճելի կերպով զարմացրեց նոյն իսկ իրան.

— Աննի, արդեօք մի քիչ կը սիրէք ինձ։

Աննին լռելեայն լացում էր, բայց նրա յուզման մէջ ոչ մի վրդովմունք չը կար ապագայի մասին։

— Արդեօք մի քիչ կը սիրէք ինձ, Աննի,— կրկնեց նա. բայց այս անգամ նրա ձայնը էլ չէր թնդում այնքան երաժրչտաւար և համոզիչ։

— Այո,— աւելի հառաչեց, քան արտասանեց Աննին և նրան թուաց, որ ինքը արտասանում է այդ խօսքերը յաւիտեան։

Աղջիկը զգաց իր ճակատի վրայ նրա համբոյրը, բայց այդ վայրկեանին նրա երջանկութեան խառնուեց հաղիւ նկատելի մի անհաճոյ զգացում. նա նկատեց որ այդ համբոյրը, որ դող առաջ բերեց ամբողջ էութեան մէջ, ամենին չը խանդարեց իրան Ժակի սովորական հանգստութիւնը և չը վառեց նրա գէմքից յաղթական ժպիտը։

— Ես սպասում էի ձեզ և պատրաստել էի ձեզ համար այս վարդերը,— սքանչելի ամօթխածութեամբ արտասանեց նա, ցոյց տալով գետին ընկած ծաղիկները։

Նրանց մօտեցաւ տիկին Մերանը իր կրտսեր աղջկայ հետ։ Մայրը չափազանց ընտելացած էր երջանկութեան, ուստի և առանձին մեծ նշանակութիւն չէր տալիս նրան։ Նա ամենին չէր կասկածում որ ամեն բան շատ լաւ կը կարգադրուի և իր ապագայ փեսան բոլոր կատարելութիւնների նմուշ կը հանդիսանայ։ Բացի դրանից, նա շատ գոհ էր, որ այժմ կարող է հանդարտ աւարտել նոր ընկած թիւերի ճիւղերի կտրելը պարտիզային մկրատով, որ նա դեռ ձեռքին բռնած ունէր, Ժաննան հետաքրքրութեամբ նայում էր քրոջ, որ շատ գեղեցկացել



էր յուզմունքից և մտածում էր իր սեփական նշանածի մասին, որ պէտք է դար աշխարհի ծայրից, բայց կարելի է արդէն ապրում է բոլորովին մօտ, հարեան մի տեղում: Երբ ժակը կամեցաւ հրաժեշտ առնել, տիկին Մերանը թոյլ տուեց Աննին ուղեկցել նրան մինչև վանդակապատն:

Նա իր հետ տարաւ ծաղիկները և մի կտոր այդ սիրահար հոգուց:

Նա գնում էր տուն, մտովին քննելով, թէ ինչ պէտք է խօսի ընտրողական կամիտէտի անդամներին առաջիկայ ժողովի ժամանակ: Որովհետեւ իր նշանախօսութիւնը յաջողուեց, նա այլ ևս չէր մտածում նրա մասին: Իսկ այդ ժամանակ Աննին ուղղում էր դէպի տուն, ծանօթ ծառուղիով, կրկնելով մտովին. «ես սիրում եմ նրան, ես սիրում եմ նրան»: Բայց յանկարծ մի յիշողութիւն կայծակի նման սլացաւ նրա մտքով և նա զարհուրելով՝ անշարժացած մնայ իր տեղում: «Նա ինձ հարցրեց արդեօք սիրում եմ իրան: Նա ինձ չասաց, թէ ինքը ևս սիրում է ինձ»:

Իր հօր խօսքը յիշեց. «Նա անընդունակ է սիրելու»:

Բայց Աննին իր քնքշութեան և երիտասարդութեան մէջ գտաւ այն հաւատը երջանկութեան մասին, որ վանում է վատ գուշակութիւնները և արհամարհում է նախազգացումները: Ապագան շուտով երևաց նրա սիրող սրտի առաջ պարզ և անմշուշ: Եւ նրա ուրախութիւնը այնքան թեթեւ էր դարձնում նրան, որ նա վախեցաւ թէ չը լինի յանկարծ թռչի երկինք ոսկեզօծ զեղեցիկ լոյսի ճառագայթների վրայ:

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

(Եր օտուցանակով)